

ЕКОНОМСКИ ПРЕДИЗВИЦИ НА НОВОТО ВРЕМЕ - МЛАДИНСКАТА НЕВРАБОТЕНОСТ

КАТЕРИНА ШАПКОВА

МЛАДИНСКАТА НЕВРАБОТЕНОСТ Е ДОЛГОРОЧЕН И ГОРЛИВ ПРОБЛЕМ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА. ВО 2006 ГОДИНА, СТАПКАТА НА НЕВРАБОТЕНОСТ НА МЛАДИТЕ ЛИЦА НА ВОЗРАСТ ОД 15 ДО 24 ГОДИНИ ИЗНЕСУВАШЕ 59,7 %. ОВА ПРЕТСТАВУВА НАЈВИСОКА РЕГИСТРИРАНА СТАПКА НА НЕВРАБОТЕНОСТ КАЈ ОВАА ВОЗРАСНА ГРУПА ВО ЕВРОПСКИТЕ ДРЖАВИ, НЕ САМО ВО 2006 ГОДИНА, ТУКУ ВО ПОДОЛГ ПЕРИОД. ВО ГОДИНИТЕ ШТО СЛЕДАТ СТАПКАТА НА НЕВРАБОТЕНОСТ НА МЛАДИТЕ ЛИЦА БЕЛЕЖИ ТРЕНД НА ОПАГАЊЕ. ВО 2020 ГОДИНА ИЗНЕСУВА 35,7 %, ШТО ПРЕТСТАВУВА НАМАЛУВАЊЕ ОД 24 ПРОЦЕНТНИ ПОЕНИ. НО ИАКО ИМА ПОДОБРУВАЊЕ, АКО СЕ СПОРЕДИ НЕВРАБОТНОСТА НА МЛАДИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА СО ОСТАНАТИТЕ ЕВРОПСКИ ДРЖАВИ ВО 2020 ГОДИНА, ЌЕ СЕ ЗАБЕЛЕЖИ ДЕКА ЕДИНСТВЕНО ШПАНИЈА И ЦРНА ГОРА ИМААТ ПОВИСОКИ СТАПКИ НА МЛАДИНСКА НЕВРАБОТЕНОСТ

*„Младите се надеж
за нашата иднина.“*

Хозе Ризал

Корона- пандемијата, несомнено, актуализираше еден од најгорливите економски феномени во модерните општества – проблемот со невработеноста. Податоците говорат дека на глобално ниво, стапката на невработеност во 2020 година се зголеми на рекордни 6,5 %, односно вкупно 220,3 милиони лица останаа без работа. За споредба, во 2019 година глобалната стапка на невработеност изнесуваше 5,4 %, а бројот на лицата без работа изнесуваше 187,4 милиони, односно само за една година бројот на невработени лица, на глобално ниво, порасна за речиси 33 милиони.

Ваквите состојби, дефинитивно, можат да бидат оценети како негативни. Имено, меѓу економистите постои согласност дека растечката невработеност (над природната стапка) има третман на непосакувана состојба во

економијата и укажува на ситуација во која постои неефикасно и нерационално алоцирање на ресурсите. Во вакви околности, во земјата се создава производ којшто не ги достигнува производните потенцијали на економијата. Дополнително, последиците од невработеноста директно ги засегаат и индивидуите и нивните семејства, а од неа произлегуваат и трошоци за: економијата, државата и општеството во целина. Примарна негативна последица од невработеноста е намалувањето на доходот на невработените и опаѓањето на нивниот животен стандард. Иако во многу земји во светот постојат програми за поддршка на невработените лица, сепак помошта ретко го достигнува нивото на доход што лицата би го оствариле доколку би биле вработени. Намалениот доход негативно се одразува и врз потрошувачката на лицето и неговото домаќинство и врз изгледите за остварување достоинствен иден доход (на пример, пензија). Уште повеќе, долгата и континуирана невработеност придонесува и за: еродирање на вештините на лицата; демотивирање на работната сила; скептицизам кон вложувањето во образование и континуирана надградба на знаењето, но и други неповолни последици. Освен директните негативни ефекти од економска природа, постојат студии кои потврдуваат дека невработеноста штетно се одразува и врз физичкото и менталното здравје на лицата кои немаат работа.^{1 2}

Меѓутоа, негативните последици од невработеноста не застапуваат овде. Невработеноста создава и пошироки трошоци за националните економии. Најголемиот трошок, во оваа смисла, е пропуштениот производ (аутпут), што би можел да се создаде во земјата доколку невработените лица биле ангажирани во продуктивни активности. Од аспект на јавните финансии, порастот на невработеноста врши притисок за зголемување на јавните расходи, истовремено намалувајќи ги јавните приходи. Од причина што не остваруваат доход, невработените лица плаќаат помал износ директни даноци споредено со вработените (на пример, данок на личен доход). Понатаму, освен директните даноци, се намалува и износот на платени индиректни даноци заради помалата потрошувачка на лицата без

1 Linn M.W., Sandifer R., & Stein S. (1985). Effects of unemployment on mental and physical health. *American Journal of Public Health* 75(5): 502-506.

2 McKee-Ryan, F., Song, Z., Wanberg, C. R., & Kinicki, A. J. (2005). Psychological and Physical Well-Being During Unemployment: A Meta-Analytic Study. *Journal of Applied Psychology*, 90(1): 53-76.

работа во однос на вработените (на пример, данокот на додадена вредност). Истовремено, на расходната страна, постои зголемен притисок за финансирање на социјалната помош и програмите за поддршка на невработените коишто би обезбедиле нивно побрзо и полесно враќање на пазарот на трудот (на пример, трошоци за преквалификација и доквалификација). Освен државата, штетни последици во форма на „трошоци“ од невработеноста може да се јават и кај претпријатијата, односно бизнис секторот. Така, со цел да се обезбеди финансирање на зголемените јавни расходи за поддршка на невработените лица, државите можат да посегнат кон зголемување на даночните стапки со кои се оданочуваат компаниите (на пример, данокот на добивка). Ваквите политики, од друга страна, го ограничуваат или го намалуваат профитот на компаниите и влијаат демотивирачки за вработување на нови работници.

Општествените трошоци од невработеноста, пак, оставаат негативни последици врз општеството во целина. Иако оваа категорија на трошоци се тешко мерливи, сепак постои емпириска потврда дека порастот на невработеноста често врши притисок за: воведување на протекционистички „неомеркантилистички“ мерки и намалување на економските слободи; ограничување на имиграцијата и слободното движење на луѓето; намалување на волонтерските акции; зголемување на одредени облици на криминал, и др.³

Сето ова води кон заклучок дека високата невработеност особено е штетна економска појава којашто негативно се одразува врз економскиот живот, како врз индивидуите, така и врз економијата и општеството во целина. Меѓутоа, не сите облици и форми на невработеност подеднакво се проблематични. Во продолжение ќе се задржам подетално на **младинската невработеност**, како еден од облиците на невработеност коишто освен краткорочни трошоци за: индивидуата, економијата и општеството, можат да создадат и трајни „лузни“ врз економскиот живот во пазарните економии.

Младинска невработеност: поим и последици

Според Меѓународната организација на трудот, младинската невработеност се дефинира како состојба кога младите лица се без работа, активно бараат вработување и се достапни да почнат

---

3 Feldstein, M.S. (1978). "The Private and Social Costs of Unemployment." *The American Economic Review*, 68(2): 155-158.

со работа, доколку најдат. Притоа, под млади лица, вообичаено се подразбираат лица на возраст од **15 до 24 години**. Невработеноста на младите се претставува во две форми: како дел (процент) од вкупното население или како дел (процент) од активното население, односно работната сила.

Освен стандардните негативни последици од невработеноста, што ги спомнав претходно, невработеноста во младоста се смета дека остава долгорочни „лузни“ на подоцнежниот живот на индивидуата – ограничување на шансите за остварување висока наемнина, пониски шанси за вработување, но и ограничување на останатите животни прилики.^{4 5}

Постојат повеќе причини со коишто може да се објаснат овие последици. Прво, невработеноста во младоста може да биде интерпретирана од потенцијалните работодавачи како негативен сигнал. Ова значи дека работодавачот може да ја протолкува информацијата на погрешен начин, односно да претпостави дека причина за невработеноста била: ниската продуктивност на работникот; слабата работна дисциплина; ограничените знаења или вештини, и сл. Ваквата интерпретација може да ги одврати работодавачите од идејата да ги вработат овие лица или, пак, да ги ангажираат на пониски работни позиции, што доведува до загрозување на нивната идна материјална благосостојба.

Второ, младинската невработеност може негативно да се одрази врз стекнувањето и развојот на работни вештини кај младите лица, што, пак, може да ја ограничи продуктивноста и можностите за остварување на иден доход на индивидуата. Дополнително, отсуството на одредени вештини или квалификации честопати може да се смета за предиктор за невработеноста. Освен за развој на работни вештини, вработувањето на почеток од кариерата позитивно влијае и врз развојот на некогнитивните вештини кај младите, како што се; самодисциплината; чувството на независност; интерперсоналните вештини; комуникативноста; подготвеноста за адаптирање; упорноста; самовербата, и др. Немањето работа во млади години ги лишува поединците од развојот и на овие, особено

4 Bell, D., & Blanchflower D.G. (2011). Young people and the Great Recession. *Oxford Review of Economic Policy*, 27(2): 241–267.

5 Strandh, M., Winefield, A., Nilsson, K., & Hammarström, A. (2014). Unemployment and mental health scarring during the life course. *European Journal of Public Health*, 24(3): 440–445.

важни, вештини, што, пак, може да доведе до негативни последици врз менталното здравје на индивидуата.⁶

Младинската невработеност, исто така, може да ги засегне и очекувањата на младите за иднината, посебно во однос на можностите за идно вработување. Кај младите невработени може да се јават одредени песимистички размислувања (очекувања) за можностите за идно вработување. Антиципираната невработеност негативно се одразува врз: задоволството од работењето; благосостојбата и поизразен страв од иднината.

Очигледно е дека младинската невработеност е феномен кој има поштетни последици од генералната невработеност. Лицата кои биле невработени како млади, на почетокот на нивниот работен век, се соочуваат со понеповолни изгледи за идни вработување и остварување повисок доход. Затоа, младинската невработеност заслужува посебно внимание и адекватен одговор од креаторите на политики.

Младинската невработеност во Европската Унија

Здравствената криза предизвикана од Ковид-19, освен девастирачките ефекти врз здравјето и животот на населението и виталноста на здравствените системи, сериозно ги загрози и економските варијабли во земјите ширум светот. На оваа криза не остана имунитет на невработеноста, а уште помалку младинската невработеност.

На следната слика е претставено движењето на бројот на невработени лица на возраст од 15 до 24 години во земјите во Европската Унија (ЕУ)⁷ во периодот од 2013 до 2020 година. Од сликата лесно може да се види дека во периодот од 2013 до 2019 година вкупниот бројот на невработени млади перманентно се намалува. Најмногу регистрирани млади невработени лица во ЕУ се забележани во 2013 година, приближно 4,7 милиони. Овој податок не

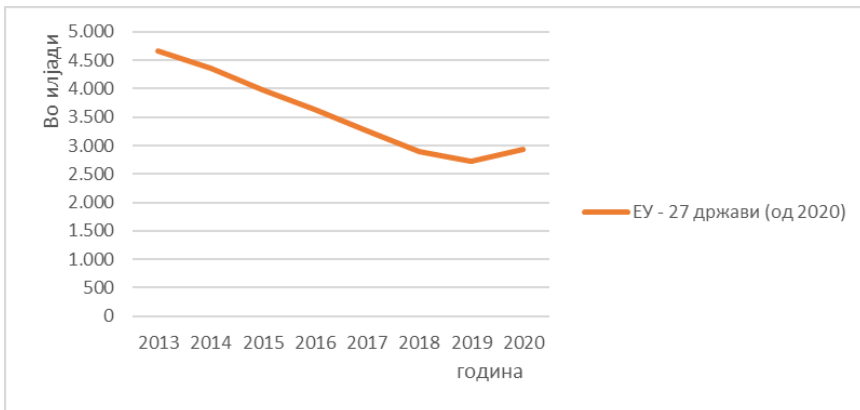
6 Daly, M., & Delaney, L., (2013). The scarring effect of unemployment throughout adulthood on psychological distress at age 50: Estimates controlling for early adulthood distress and childhood psychological factors. *Social Science & Medicine*, 80: 19-23.

7 Во приказот се вклучени податоци за 27-те членки на ЕУ (Белгија, Бугарија, Чешка, Данска, Германија, Естонија, Ирска, Грција, Шпанија, Франција, Хрватска, Италија, Кипар, Латвија, Литванија, Луксембург, Унгарија, Малта, Холандија, Австрија, Полска, Португалија, Романија, Словенија, Словачка, Финска и Шведска). Велика Британија е исклучена во целиот период на анализа.

НАЈМНОГУ РЕГИСТРИРАНИ МЛАДИ НЕВРАБОТЕНИ ЛИЦА ВО ЕУ СЕ ЗАБЕЛЕЖАНИ ВО 2013 ГОДИНА, ПРИБЛИЖНО 4,7 МИЛИОНИ, ШТО МЕЃУДРУГОТО СЕ ДОЛЖИ НА ДВЕТЕ ГОЛЕМИ КРИЗИ (ГОЛЕМАТА РЕЦЕСИЈА И ЕВРОПСКАТА ДОЛЖНИЧКА КРИЗА). ВО НАРЕДНИТЕ ШЕСТ ГОДИНИ, ЕВРОПСКИТЕ ЗЕМЈИ БЕЛЕЖАТ ПОЗИТИВНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ, ТАКА ШТО БРОЈОТ НА НЕВРАБОТЕНИ МЛАДИ ЛИЦА ВО 2019 СЕ НАМАЛИ НА 2,7 МИЛИОНИ. ОВИЕ ПОВОЛНИ ТЕНДЕНЦИИ БЕА ПРЕКИНАТИ ОД КОРОНА-ПАНДЕМИЈАТА, ШТО ОДНОВО ПРЕДИЗВИКА ПОРАСТ НА НЕВРАБОТНОСТА МЕЃУ МЛАДИТЕ ВО УНИЈАТА. СПОРЕДЕНО СО 2019 ГОДИНА, ВО 2020 ГОДИНА БРОЈОТ НА НЕВРАБОТЕНИ МЛАДИ СЕ ЗГОЛЕМИ ЗА 216 000 ЛИЦА, ОДНОСНО ВКУПНИОТ БРОЈ НА НЕВРАБОТЕНИ МЛАДИ СЕ ПРИБЛИЖИ ДО 3 МИЛИОНИ

треба да изненадува бидејќи во претходниот период европските држави се соочија со две големи кризи (Големата рецесија и Европската должничка криза) кои влијаеја врз зголемување на бројот на невработените (млади) лица. Меѓутоа, во наредниот шестгодишен период, односно до 2019 година, европските земји успеаја да забележат позитивни трендови во оваа сфера, односно да се намали бројот на невработените млади лица на вкупно 2,7 милиони во 2019 година. Овие поволни тенденции беа прекинати со почетокот на пандемијата, која предизвика повторен пораст на бројот на невработени млади лица во Унијата. Така, споредено со 2019 година, во 2020 година бројот на невработени млади се зголеми за 216 000 лица, односно вкупниот број на невработени млади се приближи до 3 милиони.

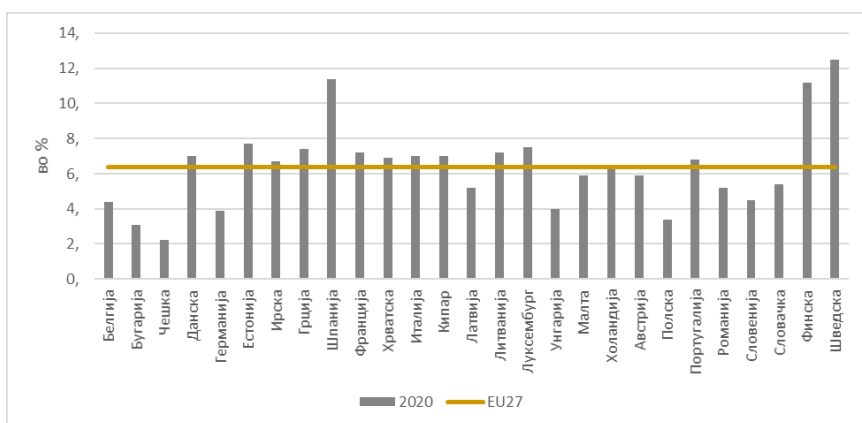
Слика 1. Вкупен број на невработени лица во Европската Унија на возраст од 15 – 25 години (2013 – 2020)

Извор: EUROSTAT

Во релативна смисла, невработеноста на младите може да се претстави на два начина: како дел од вкупното население, или како дел од работната сила. На наредната слика се претставени податоците за учеството на младите лица (на возраст од 15 – 24 години) како дел од вкупната популација во европските држави. Податоците се добиени од Евростат, а се однесуваат на кризната 2020 година.

Слика 2. Невработени лица на возраст од 15 – 24 години како % од вкупното население во земјите во ЕУ (2020 година)

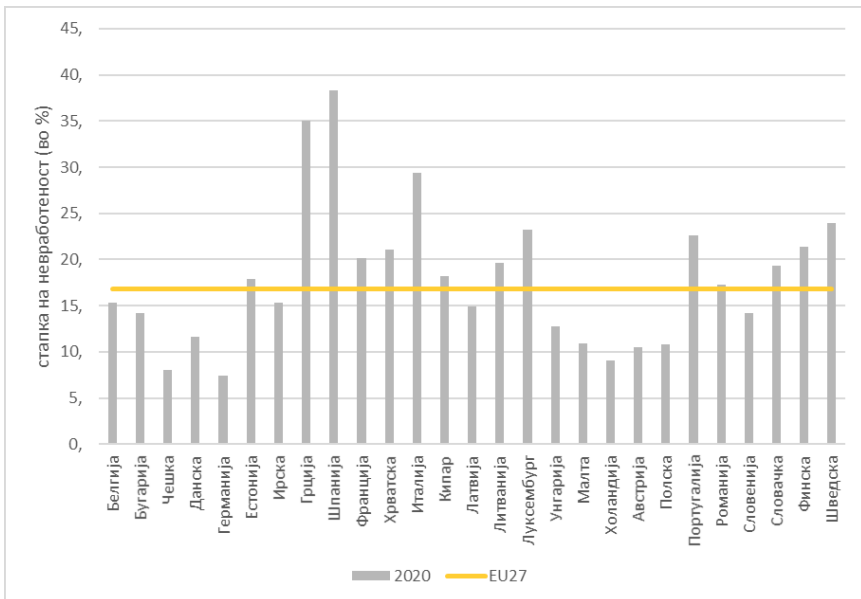
Извор: EUROSTAT

Во 2020 година, невработените млади претставувале 6,4 % од вкупното население во земјите од ЕУ. Притоа, 15 држави имале поголемо учество на младата невработена популација во вкупното население повисоко од овој просек. Податоците покажуваат дека: Шведска, Финска и Шпанија се трите земји во коишто има најмногу млади невработени како процент од вкупното население. Така, учеството на младите невработени лица во вкупното население изнесува во: Шведска 12,5 %, Финска 11,2 %, Шпанија 11,1 %. Покрај нив, уште 12 други земји имаат реализација повисока од стапката на ниво на ЕУ. Од друга страна: Чешка, Бугарија и Полска се земјите-членки на Унијата во кои учеството на невработените млади како процент од вкупното население е најниско и изнесува 2,2 %, 3,1 % и 3,4 %, соодветно.

Интересни прашања се отвораат и доколку се претстави невработеноста на младите во форма на стандардна стапка на невработеност, односно како процент од работната сила (активното население). Вака презентирана, стапката на невработеност на населението

на возраст од 15 до 24 години во земјите од ЕУ во 2020 година изнесува 16,8 %. Стапката на невработеност на лицата на возраст од 15 – 24 години го надминува овој износ во вкупно 14 држави-членки на Унијата, и тоа: Естонија, Грција, Шпанија, Франција, Хрватска, Италија, Кипар, Литванија, Луксембург, Португалија, Романија, Словачка, Финска и Шведска. Притоа, стапката на младинска невработеност е највисока во Шпанија (38,3 %), по која следуваат Грција (35 %) и Италија (29,4 %). Од друга страна, младинската невработеност е најниска во Германија (7,4 %) и Чешка (8 %) (види слика 3).

Слика 3. Стапка на невработеност на лица на возраст од 15 – 24 години во земјите од ЕУ (2020 година)

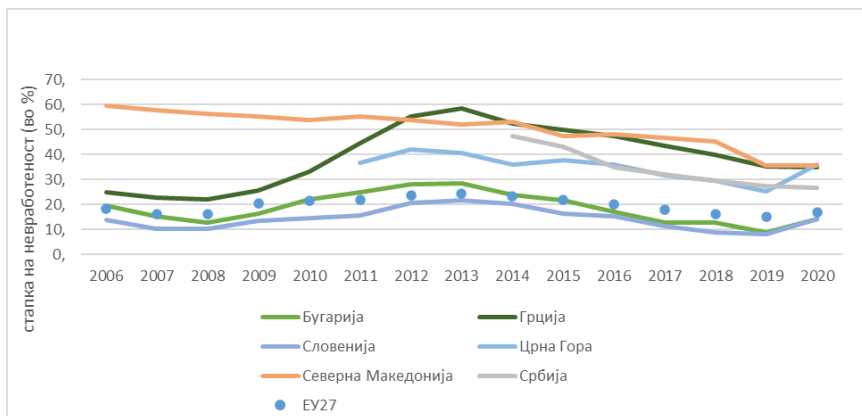
Извор: EUROSTAT

Младинската невработеност во Северна Македонија

Што се случува со младинската невработеност во нашата држава? На следниот графикон е претставено движењето на стапката на младинска невработеност во шест балкански држави, од кои три се членки на ЕУ (Бугарија, Грција и Словенија), а останатите три се кандидати за влез во Унијата (Црна Гора, Северна Македонија и Србија). Податоците се однесуваат на периодот од 2006 до 2020 година.

Слика 4. Стапка на невработеност за возрасна група од 15 – 24 години во селектирани балкански држави (2006 – 2020)

Извор: EUROSTAT

Од сликата може да се забележи дека стапките на младинска невработеност драстично се разликуваат во селектираните држави. Имено, земји со релативно висока стапка на младинска невработеност се: Северна Македонија, Грција и Црна Гора. Во овие три земји, иако покажува тренд на опаѓање низ времето, сепак во 2020 година стапката на младинска невработеност изнесувала над 30 %. Интересен е случајот на Србија, што е единствен случај каде е забележана стапка на опаѓање на младинска невработеност во периодот од 2014 до 2020 година. Останатите две земји регистрирале пониска стапка од европската, Словенија за време на целиот анализиран период и Бугарија, со исклучок на периодот од 2011 до 2014 година.

Посочената слика, исто така, потврдува дека младинската невработеност е **долгорочен и горлив проблем во Северна Македонија**. Во 2006 година, стапката на невработеност на младите лица на возраст од 15 до 24 години изнесува 59,7 %. Ова претставува највисока регистрирана стапка на невработеност кај оваа возрасна група во европските држави, не само во 2006 година, туку во целиот анализиран период. Ваквиот податок кажува дека појдовната состојба во којашто се наоѓала земјата е неповолна, од аспект на рационално алоцирање на младата работна сила.

Охрабрувачки е фактот што стапката на невработеност на младите лица бележи тренд на опаѓање во годините што следат. Така, во

2020 година стапката изнесува 35,7 %, што претставува намалување од 24 процентни поени. Очигледно е дека состојбата со младинската невработеност во земјата се подобрува. Меѓутоа, ако се спореди невработеноста на младите во Република Северна Македонија со останатите европски држави во 2020 година, може да се забележи дека единствено Шпанија и Црна Гора имаат повисоки стапки на младинска невработеност.

Во наредната табела се дадени повеќе детали за: бројот на лицата кои припаѓаат на работната сила, бројот на невработените и стапката на невработеност за шест старосни групи во земјата. Од табелата може да се увиди дека во анализираниот период постои тенденција за намалување на бројот на невработените во апсолутен број и стапката на невработеност кај возрасната група од 15 – 24 години. Сепак, споредено со стапките на невработеност на останатите возрасни групи, стапката на невработеност кај возрасната група од 15 – 24 години е убедливо највисока. Овој заклучок укажува дека младите во земјата се соочуваат со непропорционално тешка ситуација на пазарот на трудот.

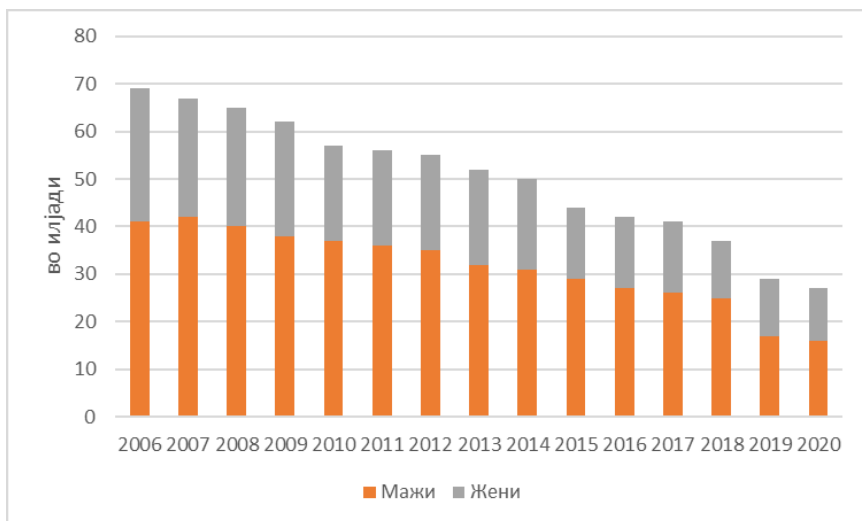
Табела 1. Работна сила, невработени и стапка на невработеност според возрасна група во Северна Македонија (2017 – 2020 година)

Возраст	2017			2018			2019			2020		
	Вкупна работна сила	Невработени	Стапка на невработеност	Вкупна работна сила	Невработени	Стапка на невработеност	Вкупна работна сила	Невработени	Стапка на невработеност	Вкупна работна сила	Невработени	Стапка на невработеност
15-24	87311	40798	46,7%	82484	37472	45,4%	81193	28881	35,6%	75807	27042	35,7%
25-34	257777	73685	28,6%	257037	69812	27,2%	253422	57039	22,5%	245802	51296	20,9%
35-44	253913	43350	17,1%	256755	35285	13,7%	264624	34660	13,1%	262059	32210	12,3%
45-54	217111	33904	15,6%	214227	32815	15,3%	219414	29699	13,5%	217197	28569	13,2%
55-64	130760	21739	16,6%	135951	23023	16,9%	135897	16056	11,8%	139072	16833	12,1%
65+	7342	..	..	11169	..	..	9464	..	..	10920	..	..
Вкупно	954212	213564	22,4%	957623	198569	20,7%	964014	166363	17,3%	950858	155949	16,4%

Извор: Државен завод за статистика

Интересно е да се погледне и половата структура на невработените лица на возраст од 15 до 24 години во земјата (види слика 5). Неколку важни заклучоци произлегуваат од графиконот. Прво, овој приказ е корисен бидејќи уште еднаш, овој пат на сликовит начин, е прикажан падот на бројот на невработени лица на возраст од 15 – 24 години. Понатаму, од сликата може да се добие претстава за половата структура на невработените млади лица. Интересно е да се забележи дека во анализираниот период доминира учеството на машката популација во младите невработени. Учеството на мажите во вкупниот број невработени во оваа возрасна група се движи во распон од 59 % до 68 %. Односно, бројот на невработени млади жени е релативно помал споредено со учеството на невработени млади мажи. Секако, стапките на невработеност за оваа специфична старосна група треба да се комбинираат со останатите индикатори за економска активност на населението: стапката на учество во работната сила и стапката на учество на вработените во вкупното население, со цел да се извлечат прецизни заклучоци за активноста и (не)вработеноста на младата женската работа сила, во однос на машката.

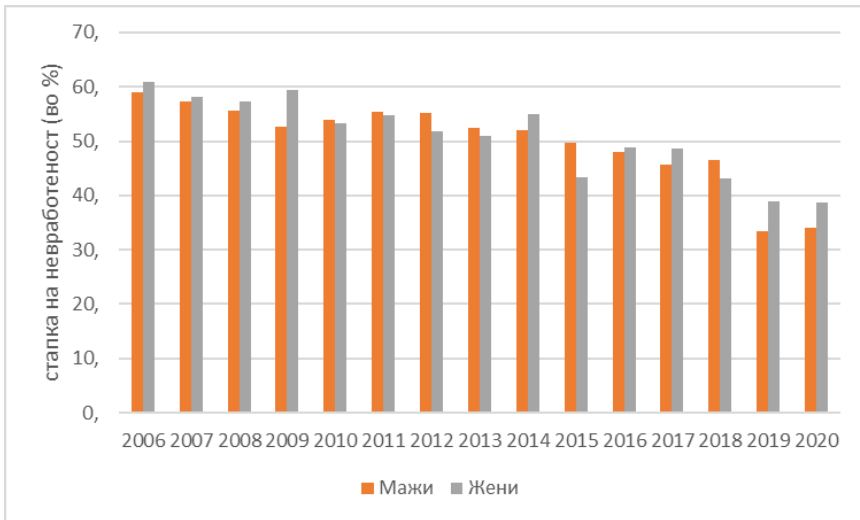
Слика 5. Невработени лица на возраст од 15 – 24 години во Северна Македонија, по пол (2006 – 2020)

Извор: EUROSTAT

Сепак, доколку се погледнат стапките на невработеност на мажите и жените во возрастната група од 15 до 24 години, ќе се забележи дека разликата во однос на невработеноста меѓу мажите и жените не е толку голема, како во случајот со апсолутниот број на невработени млади. Последните две години, 2019 и 2020 година, се забележува нешто пониска стапка на младинска невработеност кај машката популација споредено со женската популација. Односно, 2019 и 2020 година е забележан поголем пад кај стапката на младинска невработеност на мажите, додека намалувањето на стапката на младинска невработеност во посочениот период кај женската популација стагнира. Така, во 2020 година, стапката на невработеност кај возрастната група 15 – 24 години за машката популација изнесува 34 %, додека за женската популација изнесува 38,6 %.

Слика 6. Стапка на невработеност за возрастна група 15 – 24 години во Северна Македонија, по пол (2006 – 2020)

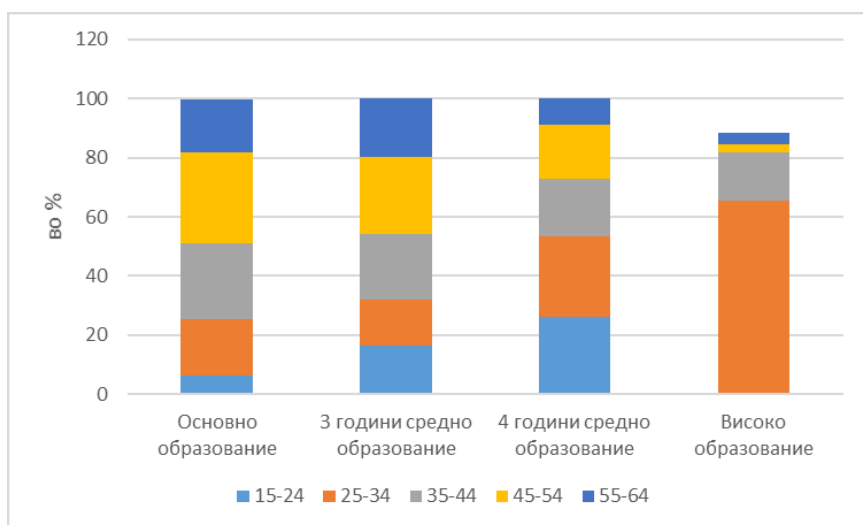

Извор: EUROSTAT

Друг интересен аспект на младинската невработеност е поврзаноста со школската подготовка, односно нивото на образование. Според податоците од Државниот завод за статистика: 6,4 % од невработените лица со завршено основно образование се млади лица на возраст од 15 – 24 години; 16,3 % од оние со завршено тригодишно средно образование и 26,2 % од лицата со завршено

четиригодишно средно образование. Овој резултат е во согласност со очекувањата, имајќи предвид дека средното образование е задолжително во земјата, па оттаму учеството на лицата со завршено основно образование во активното население е ниско.

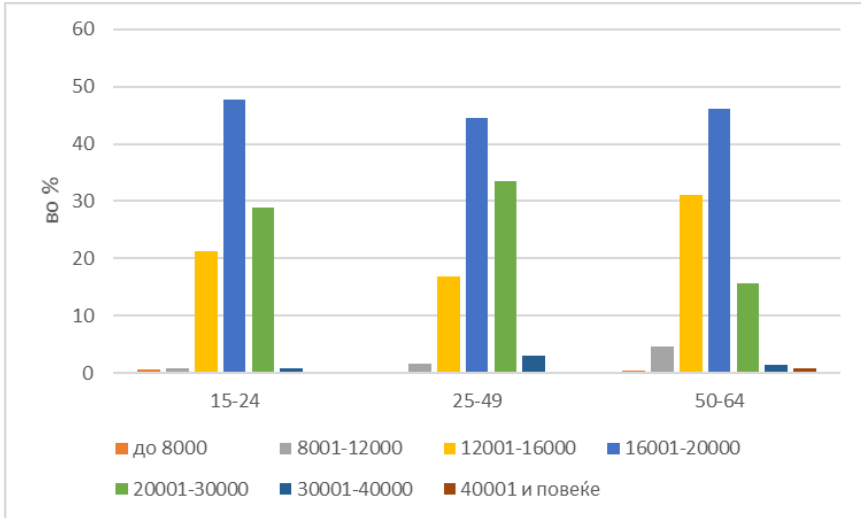
Слика 7. Невработени според школската подготовка и возраста (2020 година)

Извор: Државен завод за статистика

На крај, уште еден интересен податок поврзан со младите невработени во земјата. Во продолжение е даден сликовит приказ на одговорите добиени на прашањето за колкава месечна плата би прифатиле работа невработените во различни возрасни групи. Речиси половина, поточно 47,8 % од невработение кои припаѓаат на возрасната група од 15 до 24 години би прифатиле работа со месечна плата во интервалот од 16 001 до 20 000 денари, 28,9 % за плата од 20 001 до 30 000 денари, додека за месечна плата од 12 001 до 16 000 би работеле 21,2 % од невработените млади во земјава. Структурата на невработените лица според интервалот на месечна плата за којашто би прифатиле работа за возрасните групи од 25 до 49 години и од 50 до 64 години е даден на слика 8.

Слика 8. Невработени лица според интервалот на месечната плата за која би прифатиле работа, структура според возраст (2020 година)

Извор: Државен завод за статистика

Наместо заклучок:

Што се научи за младинската невработеност?

Врз основа на горенаведените наоди, може да се формулираат следните заклучоци и препораки во врска со младинската невработеност како економски предизвик:

- Невработеноста е еден од посериозните економски проблеми и создава негативни последици, како за невработените лица, така за економијата и општеството во целина.
- Младинската невработеност, вообичаено, се дефинира како невработеност на лицата кои припаѓаат на возрастната група од 15 до 24 години, односно се наоѓаат на самите почетоци на нивниот работен век. Невработеноста присутна во оваа возрастна група на население, освен традиционалните негативни последици, дополнително: остава долгорочни „лузни“ врз физичкото и менталното здравје на младите луѓе, нивните изгледи за идно вработување; ги ограничува можностите

за остварување висок доход во иднина; го ограничува развојот на работни вештини; создава скепса кон вложувањата во човечки капитал, посебно образованието; негативно се одразува врз погледите и очекувањата на младите за иднината; делува демотивирачки и ја изолира младата работа сила, итн. Од овие причини, се смета дека младинската невработеност е еден од приоритетите за решавање на економските политики.

- Во периодот по завршување на Европската должничка криза, земјите од ЕУ бележат општ пад на младинската невработеност, во апсолутен и релативен износ. Меѓутоа, Ковид-19

пандемијата повторно го актуализираше овој проблем на европско ниво, па така во 2020 година беше забележана стапка на пораст на младинската невработеност, првпат по 2014 година. Во 2020 година, речиси 3 милиони млади лица во ЕУ беа без работа, а стапката на младинска невработеност изнесуваше 16,6 %. Највисоки стапки на младинска невработеност во земјите од Унијата беа забележани во: Шпанија, Грција и Италија, додека најниски стапки имаше во Германија и Чешка.

- Земјите од Западен Балкан, во просек, бележат повисоки стапки на младинска невработеност споредено со нивните европски соседи. Сепак, „рекордери“ во високата невработеност меѓу младата популација се Македонија и Црна Гора.
- Младите во Република Северна Македонија се соочуваат со особено неповолна позиција на пазарот на трудот.
- Иако младинската невработеност во земјата бележи континуиран пад, сепак стапката на младинска невработеност сè уште е многу висока. Така, стапката на невработеност на

РЕЧИСИ ПОЛОВИНА,
ПОТОЧНО 47,8 % ОД
НЕВРАБОТЕНИЕ НА ВОЗРАСТ
ОД 15 ДО 24 ГОДИНИ
БИ ПРИФАТИЛЕ РАБОТА
СО МЕСЕЧНА ПЛАТА ВО
ИНТЕРВАЛОТ ОД 16.001 ДО
20.000 ДЕНАРИ, 28,9 % БИ
РАБОТЕЛЕ ЗА ПЛАТА ОД
20.001 ДО 30.000 ДЕНАРИ,
ДОДЕКА ЗА МЕСЕЧНА
ПЛАТА ОД 12.001 ДО
16.000 БИ ПРИФАТИЛЕ
ВРАБОТУВАЊЕ 21,2 % ОД
НЕВРАБОТЕНИТЕ МЛАДИ
ВО ЗЕМЈАВА. ЗА РАЗЛИКА
ОД НАЈМЛАДИТЕ, ПРЕКУ 30
ОТСТО РАБОТОСПОСОБНИ
ОД НАЈВОЗРАСНАТА ГРУПА,
ЛИЦАТА ОД 50 ДО 64
ГОДИНИ БИ ПРИФАТИЛЕ
РАБОТА ЗА НАЈНИСКАТА
ПЛАТА, ОД 12.001 ДО 16.000
ДЕНАРИ, ДОДЕКА САМО 17
ОТСТО ОД ВОЗРАСНИТЕ БИ
ИНСИСТИРАЛЕ НА ПЛАТА ОД
20.001 ДО 30.000 ДЕНАРИ

возрасната група од 15 до 24 години во земјата во 2006 година изнесува 59,7 %, додека во 2020 година стапката изнесува 35,7 %.

- Високите стапки на младинска невработеност се уште еден доказ за тешката позиција на младиот човек на пазарот на трудот во земјата.
- Анализата на структурата на невработените млади покажа постоење разлики врз основа на полот и школската подготовка. Овие наоди, исто така, треба да бидат земен предвид при креирањето на соодветни решенија на овој проблем.
- Имајќи ги предвид горенаведените наоди, сметаме дека младинската невработеност е прашање коешто заслужува да биде приоритетно во агендата на економските политики. Ковид-19 пандемијата дополнително ја усложни и отежна позицијата на младите на пазарот на трудот во земјата, што доведува до опасност за зголемување на нивната ранливост и изолираност. Инвестирањето во човечки капитал, образованието и развојот на вештини, треба да бидат во фокусот на економските политики за поддршка на младите луѓе, секако комбинирани со политики во корист на поддршка на иновативноста и стеснувањето на бариерите за креирање и водење нови бизниси. Младите луѓе се капиталот на една земја и нејзината економија, затоа заслужуваат да бидат адекватно вреднувани.

(Катерина Шапкива, авторката на овој текст, е професорка на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.)